

## ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΓΙΑ ΜΕΝΑ Η «ΤΟΠΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ»

Ο αρχικός τίτλος της παρέμβασής μου ήταν *«Γιατί είμαι περήφανος για την ιδιαίτερή μου πατρίδα»*. Συνειδητοποιώντας όμως πόσα πολλά πράγματα θα είχα να σας πω, αισθάνθηκα πως το θέμα αυτό ξεπερνούσε κατά πολύ και το χρόνο που έχω στη διάθεσή μου αλλά και εμένα τον ίδιο. Έτσι αποφάσισα τελικά να σας πω με λίγα λόγια, *«γιατί είμαι περήφανος για τον παππού μου»!*

Ο παππούς μου λοιπόν, όπως έμαθα από πολύ μικρός, υπήρξε ήρωας του '40. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες στη Βόρεια Ήπειρο και όλοι στο σπίτι, σε κάθε εθνική επέτειο καμάρωναν για τα «ανδραγαθήματα» του παππού, για τα οποία έπρεπε κι εγώ να είμαι υπερήφανος.

Χρειάστηκε να περάσω τα δώδεκα, όταν πια ο παππούς δεν ήταν ανάμεσά μας, για να ζητήσω να μάθω ποια τέλος πάντων ήταν τα «ανδραγαθήματα» του παππού στον πόλεμο και να αντιμετωπίσω τη μάλλον αυστηρή ματιά της γιαγιάς μου, που θεώρησε τη περιέργειά μου ως έλλειψη σεβασμού στη μνήμη του παππού. «Τα παιδιά δεν κουβεντιάζουν τέτοια ιερά πράγματα» τη θυμάμαι να λέει, καθώς κοίταζε φευγαλέα τη θεία Μαρία· την ανύπαντρη αδερφή του παππού.

Στα χρόνια που πέρασαν, έμαθα από τη μάνα μου πως ο παππούς δεν είχε πιάσει ποτέ του όπλο στο μέτωπο. Ήταν ασυρματιστής που ακολουθούσε στα μετόπισθεν. Αυτό ίσως η γιαγιά και η θεία το θεωρούσαν υποτιμητικό και παρακατιανό. Αρχισα λοιπόν να αισθάνομαι έναν όψιμο θαυμασμό για τον παππού μου που, όχι μόνο είχε πάρει μέρος σε τέτοιες μοναδικές στιγμές, αλλά μετά, σε όλη του τη ζωή, έπρεπε να σηκώνει το φορτίο της αποσιώπησης των αναμνήσεών του μόνο και μόνο επειδή δεν άρμοζαν στις αντιλήψεις της γιαγιάς και της αδερφής του περί ανδρείας και ηρωισμού.

Θα μπορούσα να σταματήσω εδώ και να σας θυμίσω  
ότι κάθε ιστορία μπορεί να έχει πολλές όψεις.  
Όμως η ιστορία αυτή έχει και συνέχεια...

Τα χρόνια κύλησαν και, μετά το θάνατο της γιαγιάς, έφτασε στα χέρια μου ένα μικρό τσίγκινο κουτί με τα λιγοστά προσωπικά αντικείμενα του παππού από το μέτωπο, που η μάνα μου θεώρησε ότι μου ανήκαν. Μια φωτογραφία της γιαγιάς που είχε πάρει μαζί του φεύγοντας, ένα ρολόι-εξάρτημα από στρατιωτικό ασύρματο, ένα στρατιωτικό φυλλάδιο, δύο ξεθωριασμένες, πολύ ταλαιπωρημένες φωτογραφίες του παππού με κάποιο φαντάρο συναγωνιστή του και μια τρίτη, άσχετη φωτογραφία κάποιων αγνώστων. Αυτή η τελευταία, κίνησε αμέσως την περιέργειά μου καθώς ήταν εντελώς αταίριαστη με το υπόλοιπο περιεχόμενο του κουτιού. Το χαρτί της και η ποιότητα της φωτογράφισης έδειχναν πως ήταν πολύ μεταγενέστερη.

Σίγουρα ήταν μια τυπική οικογενειακή φωτογραφία μα τίποτα, ούτε τα πρόσωπα ούτε τα σπίτια πίσω τους, δεν μου θύμιζαν το παραμικρό. Δύο νεαροί, ο μεγαλύτερος γύρω στα είκοσι, κι ανάμεσα τους δύο γυναίκες- μια ταλαιπωρημένη γερόντισσα και μια κάπως νεότερη κυρία. Ίσως δύο αδέρφια με τη μάνα και τη γιαγιά τους. Οι δύο γυναίκες όμως, δεν φαίνονταν να καμαρώνουν για το οικογενειακό στιγμιότυπο. Το βλέμμα τους ήταν μελαγχολικό· το μυαλό τους θαρρείς πως βρισκόταν αλλού. Ποιοι ήταν αυτοί; Τι γύρευε αυτή η φωτογραφία μέσα στο «κουτί του μετώπου»; Η μάνα μου την περιεργάστηκε, μα τα πρόσωπα της φωτογραφίας δεν της θύμισαν τίποτα. Ίσως είχε βρεθεί εκεί κατά λάθος... ποιος ξέρει. Μέσα μου απέκλεισα εντελώς την πιθανότητα αυτή. Ο παππούς ήταν μανιώδης της τάξης και η φωτογραφία αποκλείεται να βρισκόταν εκεί από λάθος.

Χρειάστηκε βέβαια να απευθυνθώ στην υπέργηρη θεία Μαρία. Η περιέργειά μου έκαμψε την κακή μου διάθεση απέναντί της.

Στην αρχή, σαν έμαθε πως το κουτί του παππού είχε φτάσει στα χέρια μου, της κακοφάνηκε. Κάτι της ξέφυγε για τη φωτογραφία που έφαγε τον κόσμο να τη βρει, γιατί «κανονικά έπρεπε να είναι στο φάκελο· μαζί με το γράμμα». Σιγά-σιγά όμως καταλάβαινα, πώς η αδιακρισία μου στάθηκε κάτι σαν αφορμή για μια σωστή εξομολόγηση. Μια εξομολόγηση-λύτρωση που από καιρό προσπαθούσε να κάνει και, καθώς δεν υπήρχε αποδέκτης, την έπνιγε. Ήταν ένα επτασφράγιστο μυστικό από το μέτωπο, που ο παππούς είχε αποκαλύψει μονάχα στη γιαγιά και στην ίδια.

Φαίνεται λοιπόν πως μετά από κάποια προέλαση, ο παππούς ακολουθώντας τη μονάδα του έφτασε σε πεδίο πρόσφατης μάχης με σκοτωμένους Ιταλούς. Εκείνη τη μέρα αντίκρισε εκεί εικόνες τρομερές. Εικόνες που για πολλά χρόνια τον βάραιναν

και που, συμφωνώντας τελικά με τη γιαγιά μου, δεν θεωρώ σκόπιμο να σας αφηγηθώ. Ανάμεσα στα άλλα όμως, δίπλα σε κάποιο σκοτωμένο Ιταλό, είδε σκορπισμένες κάμποσες οικογενειακές φωτογραφίες κι ένα μισοτελειωμένο γράμμα. Τα μάζεψε και από τότε, σα να το έβαλε σκοπό της ζωής του, ο παππούς βάλθηκε να ψάχνει την οικογένεια του Ιταλού φαντάρου για να τα επιστρέψει.

Πραγματικά, η σφραγίδα του φωτογράφου σε μια από τις φωτογραφίες οδήγησε την Υπηρεσία Αναζητήσεων του Ερυθρού Σταυρού μέχρι τη λαϊκή συνοικία Λα Ματζιολίνα του Μιλάνου όπου εργαζόταν ο φωτογράφος που την τράβηξε και τελικά, στην οικογένεια του στρατιώτη.

Λέγοντας αυτά η θεία Μαρία σύρθηκε με κόπο ως τον μπουφέ κι έβγαλε από το μεσιανό συρτάρι ένα φάκελο. Μου τον έδωσε και με κοίταξε.

Το γράμμα απευθυνόταν στον παππού μου και ήταν στα ιταλικά:

Egregio Signor Kontoglou Konstantinos,

Mia madre, mia nonna, il mio fratello minore ed io, vorremo ringraziarLa del suo interesse emozionante. Le fotografie e la lettera che mio padre teneva con lui, quando era ucciso in guerra, sono sicuramente dei cimeli preziosi per tutti noi.

Dopo tanti anni, grazie alla Sua fatica, noi abbiamo avuto l'opportunità di trovarci tutti insieme e dedicare i nostri pensieri alla preziosissima memoria di mio padre.

La fotografia della nostra famiglia inclusa è scattata dal Signor Toscanino che ha avuto la bontà di ricercarci.

Che la Madonna vi protegga, Lei e la Sua famiglia.

Con stima,

Alfredo Storraro  
Milano, 14 Aprile 1956

Αξιότιμη κύριε Κόντογλου Κωνσταντίνε,

Η μητέρα μου, η γιαγιά μου, ο μικρός μου αδερφός κι εγώ, θέλουμε να σας ευχαριστήσουμε για το ενδιαφέρον σας. Οι φωτογραφίες και το γράμμα που κρατούσε μαζί του ο πατέρας μου όταν σκοτώθηκε, είναι ασφαλώς πολύτιμα κειμήλια για μας.

Μετά από τόσα χρόνια, χάρη στον κόπο που κάνατε, μας δόθηκε η ευκαιρία να συγκεντρωθούμε και να αφιερώσουμε τις σκέψεις μας στη μνήμη του.

Η εσώκλειστη φωτογραφία της οικογένειάς μας τραβήχτηκε από τον κύριο Τοσκανίνο που είχε την καλοσύνη να μας αναζητήσει.

Η Παναγία να σας έχει καλά, εσάς και την οικογένεια σας.

Μετά τιμής,

Αλφρέντο Στορράρο,  
Μιλάνο, 14 Απριλίου 1956

Πραγματικά είμαι πολύ υπερήφανος για τον παππού μου. Ποιος ξέρει πόσα ακόμη πράγματα θα μπορούσα να μάθω γι' αυτόν. Άραγε ο συμπολεμιστής του στις φθαρμένες φωτογραφίες ζούσε ακόμα; Πού ακριβώς τραβήχτηκαν; Γιατί οι φωτογραφίες ήταν δύο κι όχι μία όπως συνήθιζαν τότε; Πόσα άλλα έγιναν εκείνες τις μέρες που δεν θα μάθαινα ποτέ;

Για παρόμοιους λόγους είμαι πολύ περήφανος και για την ιδιαίτερή μου πατρίδα. Όχι γιατί έμαθα απέξω την ένδοξη ιστορία της. Άλλωστε δεν είμαι καλός στη συγκράτηση πληροφοριών. Ψάχνοντας όμως το παρελθόν του τόπου μου ανακαλύπτω κομμάτια του εαυτού μου. Ανακαλύπτω όλα εκείνα που κάποιος άλλος ίσως τα προσπεράσει και τα θεωρήσει ασήμαντα. Μου φανερώνονται στοιχεία που θαρρείς πως περίμεναν εμένα προσωπικά για να εμφανιστούν.

Θα μπορούσα να ολοκληρώσω την εισήγηση μου στο σημείο αυτό, με την παρακάτω πρόταση που συνοψίζει τη διαδρομή που σας αφηγήθηκα :

Διαφάνεια I:

Επιδιώκοντας να ενισχύσω την εκτίμηση των μαθητών μου για τον τόπο τους, το ζητούμενο ΔΕΝ είναι,

« να **ΜΑΘΟΥΝ** επιμελώς όλα όσα θα όφειλαν να γνωρίζουν για τον τόπο τους »

αλλά είναι:

« να **ΑΝΑΖΗΤΗΣΟΥΝ** με επιστημονική μέθοδο όσα θα ήθελαν, καθένας προσωπικά, να μάθουν για τον τόπο τους »

Μήπως δηλαδή για να νοιώσω πραγματικά υπερήφανος για τον τόπο μου,  
θα πρέπει να καταφέρω να αφηγηθώ  
την εντελώς δική μου ιστορία για τον τόπο μου;

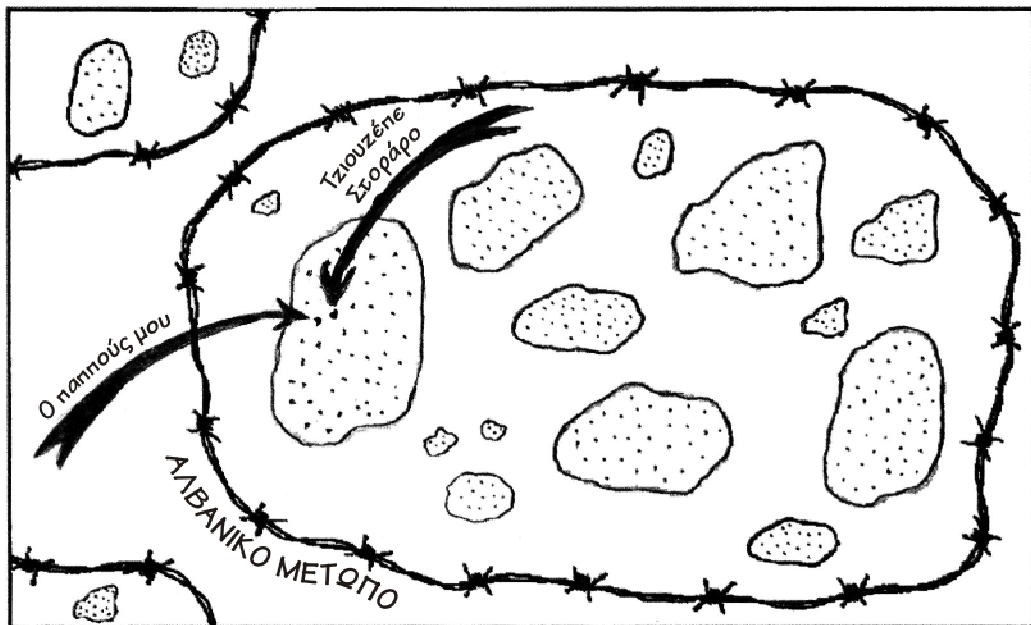
Έτσι σιγά σιγά, με αφορμή την αφήγηση για τον τόπο μου  
θα ξεδιπλώνω ταυτόχρονα, μέσα από τις επιλογές μου,  
την ιστορία του ίδιου μου του εαυτού...

Όμως τελικά νοιώθω πως η ουσία της εισήγησής μου, σαν άμμος, ολοένα κυλάει  
μέσα απ' τα χέρια μου και κάθε φορά αφήνει πίσω της μόνον όσους κόκκους χωράνε  
μέσα στη φούχτα μου. Φαίνεται πως αυτή η δική μου αφήγηση για τα  
«ανδραγαθήματα» του παππού, θα μένει συνεχώς ανοιχτή...

Απ' τη μια γιατί, ποιος ξέρει πόσα ακόμα μπορεί να προκύψουν όσο συνεχίζω το  
ψάξιμό μου...

Απ' την άλλη γιατί, αν δε νοιαστώ να αντικρίσω τα γεγονότα όχι μονάχα από  
πολύ κοντά αλλά ταυτόχρονα από πολύ μακριά, μονίμως θα μου διαφεύγουν όλα  
εκείνα που, αν και συνέβαιναν, μήτε ο παππούς μήτε η οικογένεια του μπορούσαν  
τότε να δουν:

Διαφάνεια II:



Να λοιπόν ο παππούς και γύρω του άλλοι δικοί σας παππούδες και γιαγιάδες  
στην Αθήνα, στην Ελλάδα και παραπέρα· χιλιάδες παππούδες και γιαγιάδες στην

Ιταλία, στη Γαλλία, στη Γερμανία κι αλλού.

Άραγε μέσα από τις μικρο-ιστορίες τους θα μπορέσω ποτέ να κατανοήσω ποιες βαθύτερες δυνάμεις συγκρούστηκαν στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και πώς εξαιτίας τους, ο δικός μου παππούς βρέθηκε ασυρματιστής αντίκρυ στον πεσόντα καταδρομέα Τζιουζέπε Στορράρο απ' την Ματζιολίνα του Μιλάνου;

Σας ευχαριστώ,  
Μένης Θεοδορίδης

Εισήγηση στο πρώτο σεμινάριο για την Τοπική Ιστορία, στο πλαίσιο της επιμόρφωσης του Προγράμματος «ΜΕΛΙΝΑ – Εκπαίδευση και Πολιτισμός» για εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Χανιά 2002.

### **Θεματικές περιοχές:**

- Ο υποκειμενικός παράγοντας στην ιστορική έρευνα και στην ερμηνευτική ανάγνωση των πηγών
- Η τοπική ιστορία ως υποσύνολο της εθνικής και, στη συνέχεια, της παγκόσμιας ιστορίας